Lisa 3

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja piirivalvekolledž

Teenistuskoerte koolituskeskus

Janar Klement

PATRULLKOERAKUTSIKA ALGKOOLITUSE ÕPPEMATERJAL

Muraste 2014

SISUKORD

SISUKORD 2

1. KOERA ARENG JA MEELED 4

1.1 Koera arenguetapid 4

1.1.1 Pime ehk imiku periood (0-2 elunädalal) 4

1.1.2 Ülemineku periood (2-3 elunädalal) 5

1.1.3 Varane kiindumusperiood (3-5. elunädal) 5

1.1.4 Kohanemisperiood ehk kiindumusperioodi jätkuperiood (4-7 elunädal) 6

1.1.5 Võõrutusperiood (8-12. elunädal) 7

1.1.6 Koera lapsepõlv (3-6 elukuud) 10

1.1.7 Murdeiga 10

1.2. Koera meeled 11

1.2.1 Haistmine 11

1.2.2 Kuulmine 14

1.2.3 Nägemine 15

1.2.4 Maitsmine 16

1.2.5 Tundmine 16

1.2.6 Muud meeled 17

2. KUTSIKA KOOLITUS- JA TREENINGVÕTTED 18

2.1. Kutsika koolituse komponendid 18

2.1.1 Motivatsioon 18

2.1.2 Klikker kui abivahend motiveerimisel 19

2.1.3 Mäng 20

2.1.4 Sund 21

2.2 Kutsika koolitusalad 22

2.2.1 Kutsika keskkonnatreening 22

2.2.2 Kutsika füüsiline treening ja ettevalmistus 23

2.2.3 Kutsika jäljekoolitus 24

2.2.4 Millest koosneb jälg 25

2.2.5 Inimese lõhn 26

2.2.6 Erinevad jäljed 27

2.2.7 Jäljetöö õpetamine kutsikale 28

2.2.8 Ruudu koolitus 29

2.2.9 Jälje mahapanemine 31

2.2.10 Jäljele minek 32

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU 34

1. KOERA ARENG JA MEELED

1.1 Koera arenguetapid

1.1.1 Pime ehk imiku periood (0-2 elunädalal)

Äsjasündinud kutsikas magab suurema osa ajast. Ärkvel on ta vaid niikaua, kuni saab kõhu täis. Kutsika kesknärvisüsteem ei ole veel aktiivne, toimub kaasasündinud tegevustega kohanemine. Samuti ei ole kutsika meeled, täielikult välja arenenud, Kutsikas reageerib soojale, külmale ja lõhnadele. Tuleb meeles pidada, et vastsündinud kutsikas ei ole võimeline ise oma keha soojust säilitama, vaid ta soojendab ennast ema või õdede-vendade vastu hoides.

Normaaltingimustes ongi kutsikad pidevalt ema juures. Ema lakkumine paneb kutsikad häda tegema, puhastab neid ja tugevdab suhet ema ja kutsikate vahel.

Kutsikaid tuleb küll järelvalve all hoida, aga neile tuleb jätta võimalus harjutada oma võimeid toiduhankimiseks (neid ei tohi panna otse nisa juurde). Võitlus toidu nimel on äärmiselt tähtis kutsika edasiseks arenguks ning näitab eelduseid, millistest kutsikatest võib tulevikus saada head teenistuskoerad.

Imiku perioodil ongi kutsikatele kõige tähtsamad komponendid söömine ja soojas olemine. Need vajadused saavad rahuldatud, kui kutsikad on üksteise ja ema juures. Väikeste kutsikate parim hoidmine on hoolitsemine nende ema eest. Kui ema tunneb end turvaliselt ja hoitult, siis keskendub ta poegade eest hoolitsemisele ning koeraomanikul ei olegi vajadust oma tegevusega sekkuda. (Kaimio 2008:10 -11)

Kutsikate silmad avanevad 10-14 ööpäeva vanuselt, kuid alguses näevad nad siiski väga kehvasti. Kutsikad arendavad nüüd oma toiduotsimise võimet ja ruttavad kiiresti ema nisade juurde, kui too neid söötma tuleb.

1.1.2 Ülemineku periood (2-3 elunädalal)

Kutsikas alustab liikumist käppadel. Uudishimu tekkimine ja esimeste mõjutuste vastuvõtmine ümbruskonnast - liigilise kuuluvuse määratlemine, orienteerumine.

Sellele perioodile on iseloomulik meelte arenemine ning füüsilise tegevuse (käimine, seismine, igasugune liikumine) harjutamine. Kutsika aju on veel püsivas "magavas" seisundis, kuid on vastuvõtlik ema meeleoludest sõltuvale hirmule, agressiivsusele ja rahutusele. Õppimist sel perioodil veel ei toimu.

Kui kutsikale tekitada selles eas iga päev väike stressiolukord, loob see eelduse ka vanemas eas paremini toime tulla närvisüsteemi koormavate situatsioonidega. Kõige kergem on seda teha nii, et kasvataja võtab iga päev kõik kutsikad kordamööda sülle, keerab neid ettevaatlikult hetke käte vahel ja paneb siis tagasi ema juurde. (Kaimio 2008:11)

1.1.3 Varane kiindumusperiood (3-5. elunädal)

21-päeva vanusena toimub järsk muutus. Sellel perioodil kutsikas näeb selgelt, kuuleb ja tunneb lõhna. Kui pesakond sünnib vabas looduses, lähevad kutsikad nüüd esimest korda pesast välja. Sotsiaalne kohanemine on alanud. Selle perioodi alguses toimub tähtis õppimisprotsess, mida Saksa uurijad kutsuvad "kiindumise ajaks", mis võib kesta kuni neljanda elukuuni.

Kutsikas õpib nüüd seda, millisesse liiki ta kuulub. Ühine omadus kõikidel elamiseks haistmisorganitest sõltuvatel loomadel on see, et isegi, kui neid eristataks kiindumisperioodil oma liigist, näitavad nad ikkagi teatud sõltuvust (kiindumust) sellest. Kutsikas on nüüd uudishimulik ja otsib kontakte. Et sotsiaalne suhtlemine saaks õige vahekorra, peab kutsikas saama suhelda teiste koertega. Kutsikas peab saama ka lähedase kontakti inimesega.

1.1.4 Kohanemisperiood ehk kiindumusperioodi jätkuperiood (4-7 elunädal)

See on iga, kus algab õppimine ja ümbruskonna avastamine. Tasapisi hakkavad välja arenema meeled. Luuakse esimesed sotsiaalsed suhted emaga, teiste kutsikatega ja inimestega. Hakkab arenema karjainstinkt ja karjakäitumine, luuakse karjas hierarhia.

Tähtsaim periood pärilike omaduste (käitumise kindlus, tegutsemistahe) ilmnemise poolest. Arenevad toiduhankimis- ja saagiinstinkt, mis väljendub liikuvate esemete püüdmises ja toidu otsimises. Teenistuskoera valiku puhul tuleb arvestada, et käitumise kindlus või ebakindlus ehk tegutsemistahe pärinevad põhiliselt sellest perioodist.

3-5 nädala vanuselt valitseb kutsikaid kiindumine oma karja. Nad avastavad üksteist ja alustavad mängimist. Nägemiselamustel on nende jaoks veel väga väike roll võrreldes sellega, kui palju mõjutavad kutsikaid lõhnad. Need on tähtsad, kuna kutsikas peab õppima sööma ka muud toitu kui ema piima.

Kasvataja peab sellel perioodil regulaarselt iga päev suhtlema iga kutsikaga eraldi. Teiste sõnadega – kutsikad võetakse iga päev ükshaaval teiste juurest ära ja viiakse teise kohta, kus kasvataja nendega 15 minutit tegeleb. Nii luuakse kutsikale positiivne side inimesega. Kui seda tehakse hilisemal perioodil, on tulemus palju nõrgem.

Sel perioodil saab ka kindlaks teha, kas kutsikal on raskusi kontakteerumisega: kui kutsikas eraldub tihti teistest, et olla üksi nurgas ning mängib meelsamini üksinda, vajab ta kasvatajalt suuremat hoolt ja tegelemist, et võita ebakindlust, kuid kutsikat ei saa selleks ka sundida. Teenistuskoera valikul peab selline käitumine tähelepanu äratama, sest hiljem võib see takistada koolitusprotsessi ning teenistusülesannete täitmist.

Kutsika eraklikku käitumist saab muuta kasutades selleks ära uudishimu ümbritseva suhtes. Huvi lõhnade vastu on oluline. Lõhnameele osatähtsus suureneb kutsika jaoks pidevalt. Nad hakkavad tegema lühikesi uurimisretki, mida arengu seisukohalt ei tohi takistada, segada ega abistada.

Kutsikate omavahelised mängud hakkavad muutuma ägedamaks ja võimuvõitlus tuleb üha enam esile. Emaskoer mängib kutsikatega neid kasvatades tehes selgeks juhi rolli tähtsust. Ema viib kutsikaid meeleldi ka uurimisretkedele. Sel perioodil on kutsikatele tähtis, et nad saaksid tihti kohtuda täiskasvanud koertega.

Kutsikal on nüüd kuni kolmekuuseks saamiseni kõige kriitilisem arenguperiood, mis ta iseloomu lõplikult kujundab (Kaimio 2008:11).

5-7 nädala vanuselt ärkab koeras huvi jahtimismängude vastu (harjutatakse saagi kinnipüüdmist).

Kutsikate võime liikuvatele esemetele järgneda ja neid kinni püüda muutub üha tugevamaks ja kindlamaks. On oluline, et neid mänge harjutataks koos inimesega. Pane näiteks pall veerema ja kui kutsikas saab palli suhu, mõjuta teda nii, et ta tuleks koos sellega sinu juurde. Kui pall kutsikat ei huvita, võid kasutada õuna vms.

Kutsikad kiinduvad nüüd tugevasti inimesse, kui neile vaid see võimalus antakse. (Kaimio 2008:11).

1.1.5 Võõrutusperiood (8-12. elunädal)

Võõrutusperioodi algusele viitab ema sage lahkumine päevasel ajal pesast ning kutsikate jätmine omapead. Samal ajal hakkab kutsikate toidulaud koosnema muust toidust kui ema piimast, mille põhjuseks on kutsikate teravad hambad ja suurenenud toiduvajadus. Tahket toitu võib hakata andma juba 3-5 nädala vanuselt, sõltuvalt emapiima rohkusest ja kutsikate arvust pesakonnas. Tahkele toidule üleminek peab toimuma järk-järgult, mitte järsku.

Tavaliselt on see aeg, mil koerajuht saab omale kutsika kellest saab talle hea sõber ja teenistuskaaslane. Uude kodusse saabumiseks on kutsika jaoks parim vanus 8 nädalat. Nüüd on eriti tähtis, et kutsika esimesed kogemused uues keskkonnas oleksid positiivsed, mida võivad varjutada uude kodusse saatmine lennuki või rongiga. Näiteks Eesti teenistuskoerad tuuakse Soomest, Rootsist, Norrast jne.

Võimalusel tuleks vältida, et kutsika esimeseks kogemuseks ümbritsevast maailmast ei oleks kitsas, pime ja värisev puur. Kui seda ei saa vältida, võib sellest saadud negatiivseteks tagajärgedeks olla hilisemad oksendamised sõidul, hirm kitsaste kohtade ees jne. mis võivad pärssida teenistuskoera ülesandeid eelkõige ründe ja narkokoerte omasid. Ideaalis võiksid esimesed reisid toimuda uue peremehe süles, kus kutsikas tunneks end kaitstuna igasuguste raputamiste ja kõikumiste eest.

Uude koju jõudes peab kutsikas saama rahu. Tal tuleb lasta uurida oma uut pesa ning tutvuda uute lõhnade, esemete ja häältega ilma, et heatahtlikud peremehed ja lapsed tema toiminguid pidevalt segaksid. Kui võimalik, siis esimestel päevadel ei soovitata enda poole kutsuda ka külalisi. Kutsikas vajab aega ning rahu kuna ta üritab aru saada, kes kuuluvad uude karja ja millised on kodureeglid.

Kui kutsikas otsib ise kontakti, siis on aeg temaga rääkida ja tegeleda. Põhiliselt on kutsikad huvitatud näopiirkonna uurimisest, nuusutamisest - see on koertele loomulik viis kontakti saamiseks. Istu või heida põrandale pikali. Püüa looma esialgu mitte kohe tõsta, sest loomad tunnevad ennast ebakindlana kui kaotavad kontakti maapinnaga kuna nad pole sellega harjunud. Alles siis, kui kutsikas sind tunneb ja teab, milles asi, võid ta sülle tõsta.

Pärast uue kodu tutvustamist tuleb kutsikale pakkuda süüa. Soovitavalt sama sööki, mis eelmises kodus ehk kasvataja peaks koerajuhile kaasa andma kutsikale tuttavat toitu millest jätkuks esimestel võõrutuspäevadel. Esialgselt tuleks kinni pidada samadest toitumusharjumustest ning kellaaegadest, mida rakendati eelmises kodus ehk ema juures kasvades. Kutsikas sööb selles eas neli korda päevas

Juba kuu aja vanune kutsikas üritab iseenda pesa puhtana hoida, kui talle antakse võimalus pesast lahkuda ja ajalehtedega vooderdatud mänguplatsile minna (Kaimio 2008:54). Et saaks kutsikale kiiresti selgeks teha kodused reeglid puhtuse hoidmiseks, tuleb kutsikas pärast iga tema ärkamist, söömist ning järjekordset mängu koheselt viia õue kuni viieks minutiks. Samuti tuleb nii käituda, kui kutsikas muutub toas rahutuks või on teinud tuppa juba väikese loigu. (Зубков. 1986:108)

Koolitusseisukohalt on 8.-12. nädalased kutsikad on ideaalsed, kasutades ära nende uudishimu erinevate asjade vastu. Kiindumusperioodil harjub kutsikas kergesti ka kõige imelikumate elunähtustega ja hakkab peagi pidama neid tavalisse ellu kuuluvaks. Kutsikat tuleb viia kõikidesse paikadesse ja liiklusvahenditesse, kuhu tal tuleb tulevikus minna koos teenistuskoerajuhiga. (Kaimio 2008:61)

Saabub esimene öö, kus kutsikas ei pääse oma õdede-vendade juurde magama. Kui nüüd satub veel selline koeraomanik, kes arvab, et kutsikas peab juba esimese öö magama seal, kus ta täiskasvanuna hakkab magama, siis ei saa olla hullemat ideed.

Pesakonnast lahkumine on kutsikale raske ja talle peab andma turvatunde, et ta saaks magama jääda. Kuidas kutsikas käitub, sõltub sellest, kui palju on kasvataja “ohverdanud” kutsikale aega

inimestega kahekesi olemise harjutamiseks. Koheselt saab ka selgeks, kas kutsikal on esimene päev sinu juures pesakonnast eraldi, mis väljendub tema käitumises.

See, kuidas kutsikas elab läbi elukorralduse muutuse, sõltub ka tema hingelisest seisundist. Kui kutsikas on väga rahutu, võid magada tema juures põrandal, kui ei soovi kutsikat voodisse harjutada.

Magamiskohaks piisab kutsikale kastist või karbist, millesse on pandud tekk, kuhu sisse on hea kaevuda. Kasti võib panna enda voodi kõrvale ja vajadusel saab peremees käe kutsika juurde sirutada turvatunde andmiseks. Kui kutsikas on korralikult kodunenud, võib teha talle juba kindla magamiskoha. Kui omanik leiab, et kutsikale sobib magamiskohaks teine koht kui magamistuba paremini, siis võib päeval magamiskast sinna viia ja lasta kutsikal seal veeta oma puhkehetked.

Kui kutsikas jääb tukkuma kuhugi mujale, siis võiks tõsta ta oma kasti. Kui kutsikas läheb ise oma kasti magama, siis võib lasta tal seal magada terve öö. Kutsikal tuleks lasta uinuda enne, kui ta üksi jäetakse. Kui aga kutsikas tahab ikkagi järele tulla, siis ei aita muud, kui võtta ta uuesti koos kastiga magamistuppa ning üritada järgmisel õhtul uuesti. Koerajuht peab teadma, et usinus ja kannatlikkus viivad sihile. Kindlasti ei ole teenistuskoera uue koduga tutvumise heaks alguseks olukord, kus ta peab seisma ukse taga ja nutma seni, kuni jääb väsimusest tukkuma. See moodus võib küll õnnestuda, aga tagajärjeks on, et ta tunneb ennast suure tõenäosusega ka edaspidigi võõrasse kohta üksi jättes ebakindlalt mis võib avalduda ulgumise ja uste kraapimisega.

Peremehe ülesanne on teha kõik, et kutsikas ennast turvaliselt tunneks. Sageli peituvad täiskasvanud koera lahkumisahastuse juured turvatunde puudumises algusaegadel uues kodus, nii et esimesed päevad on tõesti olulised. (Kaimio 2008:50)

Kui kutsikaga on esimestel päevadel kõik õigesti tehtud, lippab ka kõige ettevaatlikum kutsikas nädal pärast saabumist mööda tagahoovi ringi.

Väga oluline on, et sellel perioodil saak kutsikas tutvuda erinevate kohtade, inimeste ja koertega, samuti teiste koduloomadega.

1.1.6 Koera lapsepõlv (3-6 elukuud)

Tulevane teenistuskoer on nüüd sellises eas, kus hakkavad vahetuma hambad ja sellest tingituna ei pruugi ta mõnda aega tahta süüa, on loid ja ei soovi mängida. Sellest ei ole aga midagi, kuna see on mööduv nähe. Autor soovitab selles etapis sikutusmängudest hoiduda, et ei tekiks negatiivseid emotsioone sikutuste suhtes. Jälgida tuleks hammaste vahetust, et piimahambad eemalduksid ja asenduksid õigeaegselt jäävhammastega. Kui tekib tõrkeid hammaste vahetumisel, peab pöörduma koheselt loomaarsti poole, kuna sellest võivad tekkida hambumuse vead, mis võivad takistada õige haarde kujunemist ning takistada ka tulevase teenistuskoera jõukasutustreeningut.

Kui hammaste vahetumine on möödunud ja söögiisu taastunud (tegemist on eaga kus kutsikas kasvab kõige kiiremini ja on valmis kogu aeg midagi sööma), peab koerajuht jälgima, et ta ei hakkaks koerakutsikalt liigselt toitma. Kutsikas peaks olema pigem sale kui trullakas, sest liigne kehakaal koormab kasvavaid liigeseid.

Lapsepõlve perioodil jälgib kutsikas karja käitumist, mille järgi ta reguleerib nii enda käitumist kui ka positsiooni karjas. Selles eas areneb kutsikas kõige kiiremini ja on kõigele vastuvõtlik, sõltumata peremehe soovidest. Õppimisvõime on tohutu ja kutsikas imeb teadmisi endasse nägu „käsn“. Kui teenistuskoerajuht sellel perioodil aktiivselt kutsikaga tegeleb, näiteks iga toidukorra ajaks teeb, ruudu, jälje, kuulekuse ja sotsialiseerimise trenne, õpib kutsikas väga kiiresti ning sellega rajatakse väga tugev koolituse aluspõhi, millele hilisemalt tugineda.

1.1.7 Murdeiga

Murdea saabumisega märkab koerajuht koera käitumises mõningaid muutuseid, mis on tingitud koera suguküpsuseks saamisega. Emastel väljendub see jooksuajas, isaste suguküpsusele viitab eelkõige jala tõstmine ning paaritumisvõime (kuigi jalga võivad nad tõsta ka varem. Suguküpsus isastel algab umbes 1,5 aasta vanuselt).

Selles eas võib koer üritada endale karjas paremat positsiooni haarata. Mida enesekindlam ja domineerivam on kutsikas, seda rohkem ta pingutab parema positsiooni nimel. Koerajuhil tuleb olukorda suhtuda mõistvalt, olla tähelepanelik, järjekindel, et vältida probleeme koera ja

koerajuhi vahelistes suhetes. Vajadusel võib koerajuht pidada treeningutes väikese pausi ning selle asemele pakkuda koerale aktiviseerivaid harjutusi ehk füüsilist treeningut, näiteks lihasmotoorika arendamiseks jalgrattasõitu koos koera jooksutamisega või siis luustiku väljaarenemiseks veotreeningut. Tuleb meeles pidada, et pikki jooksutamisi ning aktiivseid veotreeninguid ei tohiks teha enne koera 1,5 aastaseks saamist teha, sest koera liigesed ja kõõlused ei ole veel piisavalt välja arenenud. Varasemas eas sobivad eelkõige vaba liikumine, st. ilma sunnita.

Murdeeas ei ole kutsikale uute asjade õpetamine parim aeg, kuna ta on hajameelne ja keskendumisvõime puudulik. See ei tähenda, et treeninguid, mida on tehtud enne pooleaastaseks saamist, tohiks unarusse jätta - korrata õpitut võib alati. See aitab vältida ka konfliktide teket.

1.2. Koera meeled

Loomad saavad informatsiooni väliskeskkonnast läbi aistingute, milledeks on haistmis-, kuulmis-, nägemis-, tundmis-, maitsmis-, sooja-, külma- ja lihaspingeaistingud. Koeral on samasugused aistingud nagu inimesel, kuid koera maailm ja elamused on hoopis teistsugused millega inimesed on harjunud enda ümber maailma tajuma. Kõige suurem viga ongi kui inimesed samastavad enda tajumist ja arusaamist ümbritsevast looma omaga.

Inimesel ei ole alati lihtne tuvastada, millisele aistingule koera käitumine mingil tegevusel parajasti põhineb, Seega peab teenistuskoerajuhil olema väga hea ülevaade, mida koer tunneb, sest kui koerajuht ei tea mida koer tunda suudab, ei saa ta ka koera käitumist eri situatsioonides mõista või ennetada.

1.2.1 Haistmine

Haistmist võib pidada politseikoera kõige tähtsamaks tööriistaks, mida kasutavad kõik teenistuskoerad - on nad siis narko-, patrull-, laiba- või otsingukoerad. Tänu hästi toimivale haistmisele kasutatakse koeri kõikvõimalikes valdkondades.

Koera olemasolu põhinebki nina kasutamisel. Haistmismeele panus väliskeskkonnast informatsiooni hankimisel on 70-80 %. Selle vahendusel koer otsustab, mis on ohtlik ja mis ohutu, mis kõlbab söögiks ja mis mitte.

Muude meelte tähelepanekutele püüab koer haistmismeele abil alati kinnitust leida. Koeral on umbes 200 miljonit (saksa lambakoeral 220 milj.) haistmisrakku, inimesel vaid 5-6 miljonit.

Haistmisepiteel paikneb päris ninaõõne ülemise poole tagaosas ning selles asuvad haistmisrakud, mis puutuvad kokku sissehingatava õhuga. Igas rakus on närvijätke, mis saadab info ajju. Mõned rakud võtavad vastu selliseid lõhnu, mis on koerale tähtsad, nt saakloomade või liigikaaslaste lõhn (Õnne, 2004).

Koer on võimeline eristama eri isendite lõhnu. Nagu teada on ka igal inimesel on oma lõhn, kus on teatud hulk rasvhappeid, mille äratundmiseks on koerad suurepärased spetsialistid. Kõhklemata eristab ta üksteisest koeri, teisi loomi ja inimesi.

Koeral on erakordselt hea lõhnamälu. Lõhnamällu talletub ka koera poolt läbitud piirkonna lõhnakaart. Ta on võimeline meenutama ja ära tundma tuttavaid lõhnamärke võõrastest ning sellepäras suudabki koer vaevata jälitada peremehe jälgi. Kui aga jälje jätja on võõras, on huvi nõrgem, kuigi koolitusega tehakse kõik selleks, et koer huvituks võõra inimese lõhna ajamisest. Kuidas seda motiveerida on iga koerajuhi enda teha, kuna võimalusi mitmeid. Kas selleks kasutada toidumotivatsiooni, saagiinstinkti-mängimise, või siis karjainstinkti, kus koerajuhile ja koerale lähedane inimene teeb jälje. Tähtis on, et koer tunneks jäljetegijat, vaid sellisel juhul saame kasutada karjainstinkti, et koeral oleks ülesleidmise rõõm.

Inimestel on mõnikord raske koerte lõhnamaailma mõista; koerte arvates võib mõni lõhn olla eriti huvipakkuv ja hea, kuigi inimese see väga ei meeldi.

Lõhna tuntakse koheselt, vähese aja pärast tundub see olevat kadunud, näiteks kui inimene läheb halva lõhnaga ruumi, tunneb ta seda ja ta tahaks avada akent. Olles aga mõnda aega selles ruumis, lõhnaga harjutakse ja ei tunta varsti enam midagi. Selleks, et lõhna kauem tunda, tuleks tõmmata lõhna ninakoobastesse kiirete tõmmetega. Kui jälgida nuusutavat koera, siis võibki märgata, et ta hingab õhku kiiresti sisse tõmmates - mitu korda järjest kiiresti, ega tõmba kordagi pikalt õhku. Selle põhjuseks on haistmisepiteeli rakkude kiire väsimine.

Ninasõõrmete kaudu sissehingatav õhk liigub inimesel haistmisepiteelini mööda pikka ja keerulist teed, mistõttu suur osa lõhnast jõuab kaduda. Koera nina on aga oma ehituselt selline, et õhk liigub haistmisepiteelile kiiremini ja seega säilitatakse piisaval hulgal lõhnainformatsiooni.

Lisaks on koera ajus olev haistmiskeskus inimese omast mitu korda suurem, mis kinnitab koera tegevuses lõhnade suurt osatähtsust. Kui nüüd võrrelda koera ja inimese lõhnataju piltlikult, siis koera lõhnataju on inimese omast miljon korda täpsem. Nägemise ja kuulmise abil määrab koer objektide olemasolu, kuid alles lõhna saamisel tunneb ta need ära ning eristab ja määrab nende kvaliteedi ja tähenduse. (Õnne, 2004).

Haistmismeel on koertele ka sotsiaalsest seisukohast tähtis, kuna lõhnade alusel (kas otse või lõhnamärkide, eriti uriini vahendusel) hindavad ja tutvuvad üksteisega. Nad oskavad lõhna põhjal järeldada, millisest soost, kui vana või millisel positsioonil mingi koer on kuna koera uriin sisaldab teatud kemikaale ja feromoone.

Ilmselt on kõigile teada, et koerad märgistavad maa-ala enda lõhna levitamise abil. Isased tõstavad jalga ja suudavad seeläbi suunata uriini teatud kohta, nt kõrgemale vastu tänavavalgusti posti, mida teised koerad hiljem huvitunult uurivad. Ka väljaheited võivad olla märguandevahendiks ning metsikud koerlased märgistavadki nendega oma maa-ala. Pärakunäärmed toodavad tugevalõhnalist eritist, mis harilikult pääseb soolte tühjendamise käigus välja.

Lõhnamärgile lisab efektiivsust maa kraapimine pärast urineerimist või soolte tühjendamist. Maapinnale jääb maha märke ka koera varvaste vahel olevatest higinäärmetest. (Lageda. 2004)

Indleva emaskoera lõhn jõuab isegi kilomeetrite kaugusel olevate isaste ninna ja seega partner soo jätkamiseks, leitakse sarnaselt toidule haistmismeele abil.

Teenistuskoerajuht peab teadma, et kõige paremad ja soodsamad tingimused haistmismeele kasutamiseks on siis, kui ilm on tuulevaikne, jahe ja niiske ning maastik taimestikuga (puud, põõsad) kaetud ja pehme aluspinnasega.

1.2.2 Kuulmine

Koeral on suurepärane kuulmine. Inimese ja koera kuulmisvõimet on raske omavahel võrrelda, kuna see aisting koosneb mitmest tegurist. Parema ettekujutuse saamiseks võib öelda, et koera kuulmine on inimese kuulmisest neli korda parem ehk koer kuuleb umbes neli korda kaugemalt kui inimene. Ta kuuleb ka kõrgeid helisid, kuni 80 000 võnget sekundis (Hz), samal kui inimesel piirdub see 20 000 võnkega. (Grandjean, 2005:117)

Selline erinevus on välja kujunenud saakloomade erisusest - koera saakloomadeks on tihti pisinärilised, kelle asukoht määratakse hääle järgi, mis on väga kõrge võnkumissagedusega. Koer suudab ka heli allika asukohta inimesest neli korda paremini määrata. See tähendab, et koer suudab kuulda hääli, mida inimesed ei kuule (eriti kõrgeid hääli), seda omadust saab koolituses eduliselt ära kasutada, ultrahelivile näol (ultrahelivile heli sagedus on umbes 30 000 Hz). Koerte suurepärane võime valvata põhinebki just kuulmisele. (Grandjean, 2005:117)

Lisaks sellele, et koerte kuulmisulatus on lai, suudavad nad ka uskumatult täpselt hääli üksteisest eristada. Näiteks võib koer juba mitu minutit enne pere koju tulekut kuulda auto häält ja minna ukse või trepi juurde ootama (vaadates sinna suunda, kust pere tulemas on). Seega suudavad koerad näiteks teiste hulgast ära tunda tuttava auto hääle.

Osaliselt aitavad koera kuulmist parandada suured kõrvalestad. Koera kõrvad on oma kuju poolest väga otstarbekohased – püstised ja liikuvad. Kui koer kujunes tõuaretuse objektiks, tuli kõrvade välimusse muutusi. Vaatamata sellele on koeral hea kuulmine ka siis, kui kõrvad on lontis, pikad ja rippuvad või karvased (eeldades et kõrvakäigus ei ole karvu ega põletikku). Vaid asukoha määramine võib sellistel koertel nõrgem olla ja samuti koerajuhil kuulmisega seotud märkidest arusaamine.

Kuulmist kasutab koer valvamisel. Koera kuulmine nõrgeneb vananedes, seda võivad aga halvendada ka haigused ja müra.

1.2.3 Nägemine

Nägemismeel ei ole koerale nii tähtis kui haistmine ja kuulmine. Koera nägemisvõime on piiratud, kuid inimesest näeb ta kaugemale. Samuti märkab ta liikuvat objekti kiiremini. Kui ta aga lõhnaorganilt nähtu kohta tõendust ei saa, siis kaob tema huvi objekti vastu kiiresti.

Kui hästi koera nägemisvõime on siiski arenenud, on olnud raske mõõta. Osad allikad väidavad, et koer näeb paremini kaugele kui lähedale, näiteks karjakoerad märkavad peremehe märke ja liigutusi vägagi kaugelt.

Silmade asetuse tõttu on aga koeral laiem nägemisväli kui inimesel. Seetõttu märkab ka koer paremini seda, mis toimub tema selja taga. Koera kolju ehitusest tingituna on tema nägemissektor keskmiselt 70% laiem kui inimesel.

Binokulaarne nägemine (kahe silmaga koos vaatamine) on inimesel 170 kraadi, koeral aga 100 kraadi, vastupidiselt monokulaarne nägemine (ühe silmaga vaatamine) on koeral 70 kraadi inimese 20 kraadi vastu. See aga oleneb silmade asendist varieerudes tõuti. (Fogel, 2005:32)

Seega märkab koer ümbritsevas toimuvaid muutusi ja liikumisi paremini, kuid distantsi hindamine on inimesega võrreldes halvem. Objektide kujust arusaamisel pole koera jaoks suurt tähtsust, kuna äratundmine ja täpsustamine käib lõhnade abil.

Koeral on suhteliselt suured silmad ja tema nägemisväli on märgatavalt laiem inimese omast, kuid plastiline nägemisvõime on tal nõrgem. Oma olemuselt näeb koer kaugele hästi ja seetõttu on ta kohandunud tajuma eespool toimuvat liikumist. Sel põhjusel ei tarvitse koer kaugemal koha peal seisvat peremeest või perenaist ära tunda.

Liikumatuid esemeid on koeral raske märgata, kuna ruumiline nägemine ei ole tema tugevamaks küljeks. Kui näidata koerale näiteks paigalseisvat lindu, pöörab koer pead, üritades otsida liikumatut lindu. Kuna koera silmade nägemisväljad ei ristu nii palju kui inimesel, on tal palju raskem määrata sügavust ja kaugust.

Liikuvad objektid mõjutavad koera paremini ja seda peab eriti koolitussituatsioonides meeles pidama. Liikumatuid objekte on koeral eriti raske märgata siis, kui need taustaga kokku sulavad.

Vastupidiselt varasemale arvamusele näeb koer värve (varem arvati, et koerad on värvipimedad). Siiski ei ole värvide eristamise võime neil parim. Näiteks heites punase palli rohelisele murule, peab koer selle tõenäoliselt puhtalt haistmismeele abil üles leidma.

Pimedas näeb aga koer inimesest palju paremini. Koera silmas on rohkem kepikesi (reageerivad valgusele) kui inimese omas. Seepärast näebki koer pimedas paremini kui valges. Kolvikesed reguleerivad värvuste ja lähedale nägemist. Lähedale näeb koer halvasti. Siiski tuleb meeles pidada, et nägemine sõltub ka koera tõus ja milleks seda koera on kasutatud, näiteks hurdal on palju parem nägemine kui teistel koertel - nad on koolitatud jahti pidama tuginedes nägemisele- saaki silmama, taga ajama ja surmama. (Fogel, 2005:33)

1.2.4 Maitsmine

Maitsmismeel on koertel väga tundlik, kuid võrreldes inimesega on see vähem arenenud, kuna koeral on maitsmismeeleretseptoreid tunduvalt vähem. Koera keelel paiknevad retseptorid tunnevad magusat, haput, kibedat ja soolast maitset. Hea haistmismeele korral võib koer juba toidu lõhna põhjal otsustada, kas see kõlbab süüa või mitte. Viimasel hetkel suudab koer selle üle siiski ka maitse põhjal otsustada. Seega korvab koer maitsmismeele puudujäägid täielikult haistmismeele abil. (Lageda, 2007)

1.2.5 Tundmine

Koeral on ka hea tundmismeel, mille abil võtab ta vastu puute- ja temperatuuriärriteid. Nina, mokad, keel ja päkad on tundlikumad. Lisaks sellele on koeral sügavale naha sisse kinnituvad tundekarvad (nt silmade ja mokkade lähedal).

Tundmismeele retseptorid on jagunenud sooja-, külma-, puute-, asendi-, lihas- ja muude taoliste aistingute vastuvõtmiseks. Tähtsust omab retseptorite paiknemistihedus, nt koonu, kõrvade ja käppade piirkonnas on neid väga tihedalt, samas kuklanahas väga hõredalt. (Lageda 2007).

Tundmismeele retseptorid asetsevad nahas ning kui neid ärritada, saadavad nad impulsse ajju. Puudutusele, valule, külmale ja kuumale reageerivad erinevad rakurühmad.

Puudutus – sotsiaalsetes rühmades elavatele koertele on puudutus väga oluline. Erinevate kehaosade puudutamisel on eri tähendus. Puudutamistavad hakkavad pesakonna kutsikate vahel arenema kohe peale sündi. Nt: Kutsikas lakub täiskasvanud koera mokkasid, tähendab alandlikkust ja aktsepteerib täielikult suuremat koera.

Valu – selle eesmärgiks on hoiatada ning valu poolt tingitud impulsid võivad põhjustada refleksi. Võrreldes inimesega on koer vähem valutundlik s.t. valu tundmine kõrgel instinktitasemel on koertel väga nõrk, nt koer pureb vastast innukalt mille käigus ta murrab enda jala, ta ei pane seda enne tähelegi kui vastasega on võitlus lõppenud ja instinkt langenud. Muidugi on see koertel individuaalselt erinev.

Kuum ja külm – väga palava ilmaga peab koeral olema puhkepaik varjus, muidu võib ta saada kuumarabanduse. Selle tekkimisel tuleb koera kiiresti jahutada. Kuumaga kulutab koer palju vedelikku ning peab seepärast palju jooma. Kui aga ilmad on külmad, siis külmetavad jäsemed ja töötegemine on piiratud, mida tuleb arvesse võtma nii koolituses kui ka tööl olles.

Koolituses saab tundmismeelt kasutada kiitmisel, patsutamisel ja hellitamisel või ka keelatud asja puudutuse või rihmatõmbega ebameeldivaks tegemisel.

1.2.6 Muud meeled

Teiste liigikaaslastega tutvub koer samuti meelte abil. Tavaliselt alustatakse tutvumist üksteise koonude nuusutamisega ja seejärel siirdutakse üksteise tagapoolt nuusutama. Selle abil selgub, kuidas teisesse tuleb suhtuda.

Lisaks eespool toodud meeltele on koeral tunderakke lihastes, kõõlustes ja liigestes. Nende abil tunnetab koer kehaasendit. Veel on tal tasakaalumeel nagu inimeselgi, mille abil tunnetatakse, kas keha on püsti või pikali. Tasakaalu on harjutamisega võimalik arendada.

2. KUTSIKA KOOLITUS- JA TREENINGVÕTTED

2.1. Kutsika koolituse komponendid

2.1.1 Motivatsioon

Et koera niikaugele saada, et ta sooviks tööd või trenni teha, tuleb alustada koera motiveerimisest. Kutsikate motivatsiooni tõstmine on suhteliselt lihtne, kuna alguses on motivaatoriks toit ja selle hankimine (nn toidumotivatsioon). Tuleb arvestada, et toidumotivatsioon on küllastuv ja kutsika kasvades peab hakkama arendama saagiinstinkti ehk mängu. Mängides oma kutsikaga, tuleb lasta tal võita kui ta on innukas ja tubli. See ongi esialgne treening ja ettevalmistus tulevikuks, millele edaspidi rajatakse kogu koolitus.

Kuulekuskoolituses kutsikat motiveerida on lihtne nutsu või palliga, kaitsekoolituses on motivaatoriks varrukamees, keda hammustada. Kõige problemaatilisem on motivatsiooni leidmine jäljetreeningutel. Jäljetreeningud peaksid liikuma sellises suunas, et motiveerivaks elemendiks on alguses toit, hilisemas etapis peremehe rahulolu ja tahe jälge tegev isik tabada. (Sportkoer 20.12.2013). Teenistuskoeri koolitades on autorile selgeks saanud, et meil leiduvatele tõugudele sobib kõige enam toit. Seda siis nii jäljel, esemetel kui ka kutsikaea kuulekuskoolituses.

Mäng - koerale on selline mäng, milles ta veel kõigele lisaks võitjaks tuleb, lõbus ning ta on nõus kiiresti istuma, et saada taas mängida. Lähtuvalt eelnevast olekski soovituseks algajale koeratreenijale kõigepealt käia koeraga platsil mängimas. Sellisel juhul õpib koer platsil omanikuga mõnusalt aega veetma ning soovib sinna meelsasti tagasi minna. Allikas; (Sportkoer, 20.12.2013)

Suurim probleem ongi aru saada, kuidas koera õigeaegselt premeerida, sest tavaliselt on selleks aega ainult alla poole sekundi, et koer taipaks, mille eest ta preemiat saab. Midagi koerale õpetades pole mõtet preemiaga koonerdada ja kui koer teab, millise tegevuse eest ta preemiat saab, tuleks premeerimise ajaga varieerida, kuna see tekitab põnevust juurde.

Kui koer on premeerimise hetkel liiga kaugel, ei saa koolitaja maiuspala või mänguasja talle õigel ajal suhu pista ja selleks on vaja abivahendit, milleks on klikker.

2.1.2 Klikker kui abivahend motiveerimisel

Politseikoerte koolituse üks viimase aja uuendusi on kindlasti klikkerkoolitus, mida kasutati seni edukalt tsiviilkoolituses. Selle meetodi puhul on politseis vaja aega ja kohanemist, kuna kogenud koerajuhid ei ole väga aktiivsed ega altid uusi asju kasutusele võtma.

Klikkerkoolitus on koeratreenerite släng positiivse kinnistamise koolitussüsteemile, mis põhineb operantsel tingimisel. Operantne tingimine on teaduslike põhimõtete kogum, mis kirjeldab sellist käitumise arengut, kus loom opereerib keskkonnaga, mitte vastupidi. (Pryor. 2004:4)

Operantne tingimine väljendub selles, et teenistusloom on aktiivne pool ja pakub lahendusi, et jõuda eesmärgile lähemale.

Loomad õpivad looduses peamiselt operantse tingimise kaudu ja seetõttu on need printsiibid rakendatavad mistahes tingimustes. Klikkerkoolitus ei sõltu tegelikult ei klikkerist ega toidust, vaid kinnistajatest. Kinnistajateks võivad olla mistahes asjad, mis koerale meeldivad: mäng ja karjainstinkti kasutamine, mida korrektselt ajastatud signaal esitleb niimoodi, et treeneri ja koera vahel vahetatakse informatsiooni. (Pryor. 2004:4)

Kutsika puhul alustatakse nii, et toit on preemia ja klikk on signaal, sest need on suurepärased õpetamisvahendid. Kinnistamise kaudu saab koerale õpetada mida iganes. Pärast seda, kui koer on õppinud aru saama, millist käitumist temalt soovitakse ja kuidas ning millal seda teha, võib asendada kliki sõnaga ja toidu patsutusega, mis on alati käepärast võtta.

Tingitud positiivse kinnistaja kasutamine on palju mõjusam, kui lihtsalt maiuspalade andmine seda iial olla saaks. Kui te ei sõltu enam vale käitumise kontrollimisest ja hakkate kujundama õiget käitumist tingitud kinnistamise selgepiirilisi signaale kasutades, hakkab teie koer teid uut moodi austama. (Pryor. 2004:25)

Helisignaal antakse täpselt sellel hetkel, kui koer peaks õigesti lahendatud ülesande eest tasu saama. Maiuspalaga ei ole siiski mingit tulist kiiret - peamine on, et signaal antakse täpselt õigel hetkel (Kaimio. 2002:191).

Teenistuskoerte koolitajate seas on klikker kasutusel kõige enam narkokoolituses kuid ka esemete näitamisel maa-alas ning jäljel. Vähem populaarsem on klikkeri kasutamine kuulekuskoolituses, mis arvatavasti aastatega muutub ja uued noored koerajuhid võtavad klikkeri kasutusele ka seal.

Klikkerkoolitust on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

2.1.3 Mäng

Mäng on oluline komponent koera koolituses, kuna võib väita, et kogu koolitus tulebki mängu najale üles ehitada. Koertele meeldib mängida ja kui neid koolitada läbi mängu, mille tagajärjel koeral instinkt midagi teha on kõrge, saavutatakse hea tulemus ja õnnelik koer.

Kõige mänguhimulisemad on koerad kutsikaeas – mängides õpivad nad üksteisega suhtlemist.

Mängu kaudu avastavad koerad üksteise tugevaid ja nõrku külgi (Fogle 2007:50,70).

Mäng soodustab leidlikkust ja õpetab probleeme lahendama, ajastamist, tasakaalu ja koordinatsiooni. Kui kutsikad omavahel mängivad, algab see sageli kummardusega ja lõpeb järsult kui kutsikal tähelepanu hajub või on ta tüdinenud. Mängu kaudu õpivad kutsikad, kuidas kasutada oma sotsiaalseid oskuseid ning kus asub mängu ja ründamise nähtamatu piir. Mäng on emotsionaalne väljund ning auru väljalaskmise viis.

Mänguline tegevus neutraliseerib võimaliku ohtliku olukorra, mis tekib teineteiselt mõõtu võttes ning aitab tugevdada karjasuhteid (Fogel 2007:70).

Sikutamismäng on koerale ja koolitajale väga tähtis, kuna koera ju koolitatakse läbi mängu. Seega koerajuhi ülesanne on kutsikaga võimalikult palju mängida, et ta muutuks sellest sõltuvaks ja oleks n-ö. mänguhull. Sikutusmäng on mõnele koerale puhas lõbu: võites toob ta lelu tagasi ja alustab uut mängu. Teisele on see aga autoriteedi maksmapanek: kadedus võõra lelu pärast ja soov see endale saada.

Kutsikaga mängides tuleb vaadata, et ei oldaks liiga domineeriv, kutsikale tuleb anda võimalus võita. Mängides tuleb ka meeles pidada, et inimene on koerast suurem ja koormavam, seega võiks kutsikaga mängida põlvili olles, et koormust kutsika suhtes vähendada. Kui kutsikas on aktiivne ja sikutab kaltsu või nutsu, saab ta selle endale. Nii kinnitatakse talle sikutusmängu.

Koerad vajavad järjepidevat vaimset ja füüsilist ergutust ning tegevust mitu korda päevas, mille saab omakorda pöörata koolituses enda kasuks. Koeraga mängimine ja järk-järgult koormuse ja mängutugevuse kasvatamine muudab koera tugevamaks ja domineerivamaks, millega omakorda tõuseb koera mänguhimu. Meeles tuleb pidada, et mida mänguhimulisem on koer, seda motiveeritumalt ta tulevikus töötab.

Mängu on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

2.1.4 Sund

Sõltuvalt motiveerimise raskusest tasuks sunniga kindlasti pikemalt oodata. Sundi saab kasutada siis, kui kutsikas on piisavalt suur ja on võimeline seda sundi taluma. Kindlasti peab motivatsioon millegi tegemiseks olema väga kõrge enne, kui võetakse kasutusele sund. Juhul, kui kasutada sundi ja koer lakkab töötamast, siis tema väljatoomine madalseisust on keeruline.

Kui kasutada treeningutel sundi, siis peab koerajuht olema kindel, et koera motivatsioon on piisavalt kõrge. Vastasel juhul kogeb koer ahistamisest ainult stressi ning ei pruugi enam midagi teha. Motivatsioon peab alati olema suurem kui kasutatav sund.

Kiitus ja sund peavad käima käsikäes, mis tähendab, et koera jaoks on kõik must-valge.

Kui nüüd võtta kasutusele veel kiitus, siis ongi tegelikult kõik koera koolituseks vajalikud elemendid olemas. Kui koer teeb valesti, siis järgneb mõjutus, ebameeldiv tunne, mis sunnib koera ennast parandama. Kui koer teeb hästi, saab ta kiita ning jõuab preemiani (mäng, kiitus, toit - vastavalt koerale, mis talle kõige paremini sobib). Sellise skeemi järgi tuleks üles ehitada kõik koera treeningud. Oluline, et koer saaks kõiki kolme õiges vahekorras ning õigel hetkel, ainult siis on märgata tulemust. Sund või mõjutus peab olema õigeaegne ja õiglane, väär on sundida koera midagi tegema, mida pole koerajuht talle õpetanud.

2.2 Kutsika koolitusalad

2.2.1 Kutsika keskkonnatreening

Kuna tulevane teenistuskoer peab täitma erinevaid ülesandeid erinevates keskkondades, tuleb kutsikat maast-madalast harjutada töökeskkonnaga. Kutsika keskkonnatreening ehk sotsialiseerimine on üks tähtsamaid ettevõtmisi kutsika koolituses.

See, kuidas keskkonnatreeningut läbi viia, on iga koerajuhi enda fantaasia, kus ja milliseid harjutusi ta oma koeraga teeb. Tuleb arvestada koera vanust ja füüsilist võimekust, et koerajuhi head trennikavatsused ei muutuks kutsikale traumeerivateks nii füüsiliselt kui ka vaimselt.

Koolitada tuleks erinevaid elemente, mis ei ole koerale igapäevased. Libedad põrandad, trepid mis omakorda on läbipaistvad, keerdtrepid ja redelid. Koerale ei ole loomulik ka kõrgustes ronimine, mida tuleb ka õpetada eriti narkokoertele, kes tulevikus peavad peidikuteni iseseisvalt pürgima ning ka patrullkoertele, kel tuleb kurjategijat kõrgustes taga ajada ja teda sealt alla peletada.

Trenne tuleks teha nii suurtes ja kärarikastes kohtades, kus on palju inimesi, kui ka vaiksetes kohtades, kus ei liigu kedagi.

Kutsika keskkonnatreeningute koolitusel on veel üks hea omadus - nimelt kutsikad on väga uudishimulikud ja kui neid targalt motiveerida, õpivad nad väga kiiresti keskkonnamuutustest mitte välja tegema ja raskusi ületama.

Erinevates keskkonnatingimustes hästi koolitatud koer on tulevikus hea teenistuskoer, kes toimib sõltumata keskkonnast ja teda saab alati usaldada.

Kuna teenistuskoer veedab palju oma elust autos ja sealne koht peab olema talle turvaline puhkamispaik, tuleb ka sellele keskkonnatreeningute koolitusel suurt tähelepanu pöörata.

Paljud koerad ei talu autosõitu. Juba vähese sõidu puhul muutuvad nad rahutuks, värisevad, tekib süljevool ja nad hakkavad oksendama. See ei ole haigus, vaid erutusseisund. (Essenson. 1985:113)

Esmaseks treeninguks oleks sellisel juhul lihtsalt koera toitmine autos, et ta harjuks selle keskkonnaga. Hiljem, kui koer enam autot ei pelga ja söötmine autos on muutunud koerale

positiivseks, tuleb hakata teda harjutama lühikeste sõitudega. Sõidu ajal peaks neid kõnetama ja ise rahulikult käituma. Vahetult enne sõitu ei tohi koera sööta, vastasel juhul lihtsalt võimendatakse iiveldusprotsessi.

Juhul, kui koera esimene sõit on siis, kui teda võõrutatakse ema juurest, võiks koerajuht ta autos enda sülle võtta. Sellisel juhul tunneb kutsikas end turvalisemalt ja eeldatavasti ei saa ta esimesest autosõidust suurt vaimset traumat. Rahustavalt mõjub kutsikale ka B6 vitamiini manustamine enne sõitu.

Keskkonnatreeningut on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

2.2.2 Kutsika füüsiline treening ja ettevalmistus

Teenistuskoera üks tähtsamaid komponente on tervis ja vastupidavus. Kui kutsikas on kasvueas, tuleb jälgida tema toitumist, et organismile oleksid olemas kõik vajalikud vitamiinid ja mineraalid. Mitte vähem tähtis ei ole kutsikale liikumine ja lihastoonuse treenimine. Kui kutsikad omavahel mängivad, liiguvad nad ettearvamatult ja sellega kaasavad mängu kõik enda lihasgrupid.

Kutsikaeas tuleb loomale tagada liikumist nii palju, kui ta tahab ja jaksab. Kõige parem on vaba liikumine erineva pinnasega maastikul (metsas, soos, liivarannal) ja ka vees. Ebatasasel pinnal liikumiseks peab koer rohkem lihasrühmi kasutusele võtma ning seega treenib neid efektiivsemalt kui tasasel maal joostes.

Noort koera võib treenima hakata alles siis, kui tema kasvamine on lõppenud, ehk siis umbes 1-aastaselt. Erialaharjutusi, nagu näiteks kaitsekoolitus, võib alustada alles siis, kui koeral on hea füüsiline vorm olemas. Oma koera suhtes tuleb olla kriitiline! Koera treenimisel tuleb arvestada tema eripärade ja oma vaba ajaga, mida treenimiseks on võimalik kulutada.

Ka psüühiline ülekoormus kulutab koera, kui tema närvikava pole näiteks mõneks erialaõpinguks veel piisavalt valmis. (Canis. 20.12.2013)

Kui on aga piisavalt kannatust ning energiat koera heale füüsilisele ettevalmistusele pühendada, siis tasub see ennast ära paari aasta pärast, mil koerajuhil on olemas terve ja füüsiliselt tugev teenistuskoer.

2.2.3 Kutsika jäljekoolitus

Koera haistmismeel on 800 000 - 1000000 korda parem kui inimesel, mis tagab koerte tõhususe lõhnade otsimisel. Kui võrrelda inimese lõhnataju koera omaga, siis saab tuua järgmise näite: kui inimene tunneb pitsa lõhna tervikuna, siis koer tunneb tomati, liha, jahu, kastme ja erinevate juustude lõhna eraldi ning oskaks öelda täpselt, kust need lõhnad tulevad (Stejskal. 2013:9).

Koerte haistmismeel aitab vähendada inimressursside kasutamist ja lühema aja jooksul otsida läbi suuremat ala.

Erinevatel andmetel tunneb koer inimesest lõhna 100 000 kuni miljon korda paremini. ID-koerad on võimelised eristama ka 5 aastat säilitatud lõhnanäidist. Näljasena paraneb koera haistmisvõime kuni 3 korda.

Haistmisrakud on programmeeritud vastu võtma teatud tüüpi lõhnaaineid. Kõige rohkem on koeral selliseid haistmisrakke, mis võtavad vastu lõhnu, millest sõltub koera elu (nt saaklooma, liigikaaslaste, vaenlaste lõhnad).

Katsed on näidanud, et isegi identsete kaksikute puhul suudab koer nende lõhnu eristada, kuigi ühesugusest genotüübist lähtuvalt peaks ka nende lõhn teoreetiliselt olema äravahetamiseni sarnane. Puhaste keemiliste ainete lõhna tundmiseks on koera ninas vähe haistmisrakke. Seepärast on koeral ka raskem keemiliste ainete lõhnu selgeks õppida.

Lisaks erinevate lõhnade eristamisele suudab koer ka neid meelde jätta – koeral on n.ö. lõhnamälu. Sellele põhineb jäljetöö, narkootikumide otsimine, ID-koerte töö jne. Lõhnamälul on siiski ka piirid. Koera on võimalik õpetada eristama 6-8 erineva aine lõhna. Normaalseks peetakse aga siiski 3-4 lõhna. Kui õpetada üle 8 lõhna hakkab koer lõhnu segi ajama ja ei tööta enam usaldusväärselt.

Haistmisvõimes esineb koertel väikesi erinevusi nii tõuti kui indiviiditi. Üldiselt on jahikoerte tõud parema haistmisvõimega kui teised, kuna metslooma jälitamine on olnud tõu aretusel algselt valikukriteeriumiks. Indiviiditi erinevad koerad nii haistmisvõime, ajus informatsiooni läbitöötamisvõime kui ka lihtsalt jälitamistahte tugevuse poolest. Mõnele koerale lihtsalt meeldib jälje ajamine selle tegevuse enda pärast. Seda omadust peetakse sageli ka pärilikuks. Üldiselt arvatakse ka, et parem haistmisvõime on pika koonuga koertel, kuna nendel on haistmisepiteeli pind suurem.

Koera tahe ajada mingit konkreetset jälge sõltub suuresti motivatsioonist. Tema haistmismeele kasutusvõimalused on peaaegu piiramatud. Üldiselt nuusutab koer lühikeste kiirete tõmmetega.

Võrreldes inimesega jõuab koeral lõhn palju kiiremini haistmisrakkudeni ja seega ei lähe väärtuslikku informatsiooni kaotsi. Kinnise suuga nuusutades tunneb koer paremini lõhna kui lahtise suuga hingates.

2.2.4 Millest koosneb jälg

On alati spekuleeritud teemal, mida need koerad siis jäljeajamiseks vajavad. Kas tegu on inimese lõhnaga või otsivad koerad keskkonnamuutuse lõhna? Mis on see lõhn, mida koer tunneb? Kas see võib olla äkki saapaviksi lõhn, kui koerajuht viksib eeskujulikult saapaid või koolitades toiduga, äkki ajab koer ainult toidu lõhna?

Kui kõndida üle põllu või tee, pole seal ainult inimese lõhn järel, vaid ka teised lõhnad, mis on muutunud inimese kõndimise tagajärjel. Näiteks, kõndides üle põllu rikub inimene põllu kõige pealsemat kihti, mille alumine kiht on nüüd paljastatud. Alumisel kihil elavad putukad ja hallitus omakorda lõhnavad teisiti kui põllu pealmine kiht. (Kaldenbach 1998:55)

Kui astuda murule, siis muutub selle koostis muljumise tagajärjel, rohust eraldub mahl ja muud osakesed, mis omakorda tekitavad keskkonnamuutuse lõhna. Lisaks, kui inimene on sinna astunud, tekitab ta jälje ja lõhna koridori.

Politseikoeralt oodatakse rohkemat, kui sportkoeralt, seega tuleb koolituses tihtipeale improviseerida. Sama kehtib koeraga tööl olles keerulistes situatsioonides, kuna jälje ülesvõtmised ei pruugi olla lihtsad nii ajaliselt kui ka keskkonna tingimustest sõltuvalt.

Nendele küsimustele otsis vastust uurija Konrad Most eelmisel sajandil, kes kahtles selles, et koerad otsivad inimese lõhna ja väites, et loomad ajavad taga hoopis keskkonnamuutust.

1913 a. ehitas ta endale seadme, nn raja ratta, mille abil sai ta teha jälgi nii, et inimese jalad maad ei puutunud.

Enamus katsetest tõestasid, et koerad ei pööra mitte mingisugust tähelepanu inimese lõhnale, vaid jälitavad ka radu, millel puudub igasugune inimese lõhn. Kui uurija oli teinud pool jälge

jalgsi ja teise poole oma seadmega, ei märganud koerad inimese lõhna kadumist ja jälitasid raja ratta tallatud rada.

Need eksperimendid panid aga kahjuks paljusid inimesi oma järeldusi tegema. Asi läks isegi nii kaugele, et inimesed ei uskunud, et koer suudab üldse inimese jälge ajada. See aga omakorda väetas edasisi uurimusi koerte maailmas, et selgitada kuidas parem arusaam probleemist aitab koertel tuvastada inimese lõhna rajal. (Kaldenbach 1998:58)

See sai Konrad Mostile tõestatud politsei inspektori poolt Berliinis, et jälituskoerad ikkagi tunnevad individuaalse inimese lõhna, mis rajale on jäetud. Rudolf ja Rudolfina Menzeli (Linz, Austria) koerad tõestasid 1930. aastal, et eristamine on võimalik eseme lõhnast jäljele ja inimese lõhnast jäljele, mis tähendas, et koer nuusutas kas eset või inimest ja leidis õige jälje. See näitas, et koer tuvastas inimese lõhna, mida jälitada. (Kaldenbach 1998:56)

Politseikoerte vaatenurgast peab paika see, et nad suudavad esemetelt võtta lõhna ja liikuda jäljele. Sama on ka vastupidi - jäljelt tulles markeerida kas eset või inimest, kes on selle jäljega seotud.

2.2.5 Inimese lõhn

Iga inimene lõhnab täiesti omamoodi, nagu ka kõigi inimeste sõrmejäljed on erinevad. Inimese lõhn ei muutu isegi siis, kui püüda seda varjata ja looma eksitada, näiteks raputades jäljele pipart või kasutada ohtralt parfüümi.

Inimestel, hiirtel ja teistel imetajatel on olemas unikaalne, geneetiliselt määratud kehalõhn, mis aitab parema haistmismeelega loomadel üksteist eristada ning isegi paarilisi valida.

Informatsioon inimese lõhna kohta kantakse üle kogu keha laiali kehavedelikega, nagu näiteks higi ja uriin, mis sisaldavad palju lenduvaid keemilisi molekule. Nende abil levib inimese lõhn kehast väljapoole, milles võib veenduda igaüks, kes on viibinud spordisaali riietusruumis. Keha lõhna mõjutab söödud toit. Heaks näiteks on küüslauk, mis suurtes kogustes tarbituna annab kehale spetsiifilise lõhna. (Novaator Livescience'it.13.01 2014)

Inimese lõhnal on kolm koostisosa, millest igaüks annab osakese, mis moodustab lõhna tervikuna. Nendeks on naha hingavus, higi ja naha rasvasus.

On ammu teada, et me hingame mitte ainult kopsudega, vaid ka läbi nahapooride. Samuti on nahk organ, mis pidevalt atmosfääri gaasilisi molekule endasse tõmbab ja siis omakorda teisi jääke atmosfääri tagasi saadab.

Kui inimene higistab, töötavad higinäärmed ja kehatemperatuuri tõus muudab keha niiskeks. Niiskus ehk higi aurustub keskkonda ja paiskab õhku inimesele omased lõhnamolekulid, millest tekib inimese liikudes lõhnakoridor. Teadlased väidavad, et inimese kõige karvasemad kehaosad on need piirkonnad, kust pärinevad erilisemad ja individuaalsed lõhnad.

Peale gaaside, vedeliku ja rasva peame arvestama ka mitte vähemtähtsa komponendiga- surnud nahaga, ehk naha pinna mahakoorunud ebemetega.

Inimkeha kaotab nelja tunni jooksul 14,35 g nahka, ühes kuus kaotab inimkeha 13 triljonit naharakku. (Kaldenbach 1998:58,60)

Jälje koostisosadeks on siis: keskkond, kus seda jälge tehakse **(S)**, jälge tallava inimese lõhn **(E)**, keskkonna muutus, kahjustatud taimed jäljel **(P)**, kahjustada saanud maapind **(B)**, jalatsi talla ja naha lõhn **(I)**, ilmastikuolud **(K)**.

S=K(**E+P+B+I**) selline näeb välja jälje valem. (Kaldenbach 1998: 64-66)

Jälje kvaliteet sõltub alati asjaoludest, kus see jälg paikneb (mets, linn), kui kaua ta on maas olnud, millised on ilmastikutingimused. Mida keerukamad on tingimused, seda keerulisem on jälge üles võtta ja töödelda. Koolituses tuleb jälgida, et treeningud ei toimuks liiga steriilsetes oludes, kuna koerad muutuvad selle tõttu laisaks ja ei suuda töötada häiritud olukordades ehk linnatingimustes.

2.2.6 Erinevad jäljed

Jäljed võivad oma olemuselt erineda. Igasugused nüansid mõjutavad jälge ajavat koera ja tema juhti. Kui koolitada koera, tuleb meeles pidada töökeskkonda, kus koeraga töötatakse. Tuleb arvestada, et koera koolitamine liigub kergemast raskema poole. Jälje koolitamisel tuleb meeles

pidada, et treenima peab kõiki jäljeliike, vastasel juhul on koer hädas. Jälgi on mitmeid, mida tuleb koerale tutvustada ja koolitada: (Kaldenbach 1998:68).

- Selge jälg, mis on sisse kõnnitud ideaalsetes oludes ja kus ei ole teisi jälgi
- Kiusatustega jälg, mis on ümbritsetud veel mitme jälgede poolt, mis kulgevad õige jäljega samas suunas või risti, põiki üle õige jälje
- Jälg, mis on aetud üle vanade jälgede
- Jälg, mis on üle aetud uuemate ja värskemate jälgedega
- Katkenud jälg, ehk jälg, mis on läinud läbi vee ja mis võib minna teiselt poolt kallast edasi
- Katkenud jälg, mis tähendab, et jälg lõppeb ootamatult, võimalik, et inimene kes jälje tegi, istus autosse ja kadus.
- Loomade jäljed ja loomad jäljel
- Jäljed kindla algusega, kus koer leiab inimese lõhna, kes jälge tallab
- Jäljed kindla alguseta, ristlemine (tegelikult pole see tõsi, sest igal jäljel on algus, ainult koer ja koerajuht ei tea kus see asub, levinud situatsioon politsei töös). See tähendab, et koeral tuleb jälge otsida ehk ristelda
- Soojad jäljed, mis on värskemad kui tund
- Poolsoojad jäljed, kuni 2-3 tundi vanad
- Külmad jäljed, vanemad kui 4 tundi
- Jäljed soodustatud pinnasel, mis imevad lõhna hästi ja hoiavad lõhnu kauem mitte ainult jäljes, vaid ka jälge ümbritsevas alas (aasad, metsad, põllud)
- Jäljed vähem soodsal pinnasel, mis ei ole piisavalt poorilised, et lõhn oleks väga tugev (kivi teed, puidust kõnniteed, jalutus rajad)
- Jäljed mittesoodustatud pinnasel (asfalt, kõnniteed, libedad kivid või tänavasillutis plaadid)

2.2.7 Jäljetöö õpetamine kutsikale

Kogu koera õppimine põhineb esimesel kogemusel. Iga koer hakkab jälge ajama, kui esimene jälg õnnestub hästi. Seepärast tuleb esimene harjutus täpselt läbi mõelda ja korraldada nii, et koer

sooritaks selle õigel viisil. Algusest peale tuleb koerale õpetada jälje ajamist põhimõttel - kui ajad inimese lõhna, saad süüa. (e-õppematerjal 13.01.14)

Enim kasutatakse kutsika koolituseks toitu. Põhjus on lihtne, sest kasvav kutsikas on pidevalt näljane ja on väga motiveeritud, et saada süüa. Nüüd ongi koolituses hea võimalus seda näljatunnet ära kasutada ja oma kutsikat selleläbi koolitada.

Peamised nõuded jäljekoertele kadunud inimese otsimisel on hea keskendumisvõime ja innukas ninatöö. (Grandjean 2005:12)

Kutsika panevad jäljel tööle kaks omavahel seotud tegurit – näljatunne ja saagiinstinkt. Kogenud koerale lisandub ka käsu mõju. Selleks, et koerale jäljeajamist õpetada, peab ta tahtma jäljelt süüa.

Treening kutsika puhul oleks arukas planeerida söögiajale, siis on kutsikal väljakujunenud toidu hankimiserefleks, magu on tühi ja kõik toiduhankimisega seotud meeled (eriti haistmismeel) on väga erksad, mis omakorda aitab koolitusele kaasa. Kutsikal tekib sama tunne, nagu inimesel enne lõunasööki, mida ollakse harjunud teatud kellaajal igapäevaselt saama. Esimesed treeningud tuleks teha koerale väga must-valgelt ja lihtsalt, et kutsikas saaks aru: kasutades nina ja nuusutades saab ta toitu (saaki) ja peremehe heakskiitu ehk koolituses kasutatakse ära karjainstinkti. Kutsikale jälje õpetamiseks on mitmeid meetodeid, mille loetelu autor siin töös välja toob.

2.2.8 Ruudu koolitus

Ruut on üks esimesi harjutusi mida kutsikale tehakse, et näha, kuidas on lood tema nina kasutamise ja toidu hankimisega. Harjutust teeb koerajuht ise, nii on koeral lihtsam ja arusaadavam, kui ta nuusutab enda jaoks juba tuttavat lõhna - peremehe oma. Koolitajad kutsuvad seda ruudu harjutuseks just tema ülesehituse tõttu.

Ruudu mahamärkimisel ehk jäljekastikese tegemisel tuleb meeles pidada kutsika suurust. Reeglina on ruudu suuruseks ca kolm kutsika pikkust ja sama palju on ruut ka lai.

Pinnas tuleb valida mitte väga kõrge taimestikuga, vaid hästi sobib ka tavaline muruplats. Kui plats on valitud, tuleb astuda ca ruutmeetrilise ehk siis kolme kutsikapikkuse ja -laiuse maa-ala jälgi väga tihedalt täis. Esimese ruudu võib teha täiesti paljajalu, mis tagab, et jätate endast sinna väga tugeva jälje.

Kui ala on korralikult sisse trambitud, raputatakse koerale ruudu sisse maiust. Maius tuleks valida selliselt, et ta ei hakkas väga silma, vastasel juhul hakkab koer otsima toitu silmadega ja ei kasuta oma nina, mis koolitajale tähendab kehvasti planeeritud harjutust ja vale toiduvalikut. Kutsikas tuuakse ruudule süles, asetatakse ta ruudu servale ja oodatakse, et ta hakkaks vajalikul viisil tegutsema so siis nuusutama ja toitu otsima.

Kui kõik tingimused on täidetud, hakkab koer ruudu piires nuuskima ja, kasutades nina, leiab toitu, mis on talle preemiaks. Toitu ei pea ruudus olema palju, kuna kutsika söögikorrad on tihedad ja portsud mitte eriti suured.

Kui koer nuusib ja sööb ruudus, tuleks teda rahulikult kiita ja silitada, andes talle märku, et ta teeb kõike õigesti. Juhul kui ta üritab ruudust välja minna, tuleb teda ruutu tagasi suunata.

Seda harjutust saab kutsikale teha kuni 4 korda päevas iga toidukorra ajal. Nii õpib koer nuusutama inimese mahajäetud jälge ja selle läbitöötlemise eest preemiat saama. Kui toit hakkab otsa saama, tuleb võtta kutsikas sülle ja ruudult ära viia. Sellega jääb talle mälupilt, et toitu jäi maha, seega uuel harjutusel on ta veel intensiivsema ninatööga, sest tahab ahnelt kõik ruudust kokku korjata.

Ruudu harjutusi võib korrata nädal ja siis jäljega edasi minna. Meeles tuleks pidada, et tark ei torma, õige vundamendi ülesladumine annab tulevikus hea jäljekoera. Harjutuste kulg peab olema selline, et koer ise on huvitatud jälje ajamisest. See aga tähendab kutsika puhul pidevat ja igapäevast väikest näljatunnet. Arvestada tuleb, et tegemist on kasvava organismiga, seega koolitusvõtted ja näljatunne käivad käsikäes, kuid asja tuleb mõistusega võtta.

Ruudu koolitust on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

2.2.9 Jälje mahapanemine

Esimesed jäljeharjutused teeb koerajuht oma koerale ise, kuna siis on kutsikal kergem tuttavat lõhna otsida ja ka koerajuht saab praktilist kogemust jälje mahapanemise kohta. Kuid kui kutsikas on võimekas, võib ka võõras isik jälje maha märkida eeldusel, et mahamärkija teab, mis ta tegema peab.

Kutsikale tuleb jälje mahapanekut alustada alati allatuult, kogenud jäljekoera jaoks ei ole enam vahet, kustpoolt tuul puhub kui talle antakse jäljeajamiseks käsk. Seda muidugi juhul, kui jäljes toitu pole, vastasel juhul petab koerajuht iseennast ja tuul kannab jäljelõhna asemel koerale ninna hoopis toidulõhna.

Kui kutsikale on ruudust söömist ja nina kasutamist õpetatud, võib edasi liikuda ruudust jäljele. Tuleb meeles pidada, et kutsikas on väike ja kohmakas, seega jäljed ei ole väga pikad. Esialgu piisab isegi 20 sammust. Kui kutsikas on vanem kui kaks kuud, võiks alustada pikemast jäljest, kuid mitte rohkem kui 40 sammu. Meeles peab pidama, et kutsikale on esimene kogemus uue asja õppimisel väga oluline.

Jälge maha pannes peavad sammud olema tihedad, sest see on seotud kutsika kasvuga. Jälje mahapanek võiks välja näha nii, et astudes on kanna ja varvaste vahe vaid paar sentimeetrit. Mida vanem on koer, seda loomulikumaks läheb jäljel kõndimine.

Jälje mahapanemisel on oluline ka õige suurusega toidupalade valimine. Reeglina jagatakse toitu jäljele vahekorras 70/30. See tähendab seda, et kutsika toidukorrast 70% pannakse jalajälgede sisse ja lõpuportsuks jääb 30%. Toit võiks lõpus olla karbi või koti sees mis hilisemas koolitusperioodis tuleb kasuks eseme õpetamisel. Toit ei tohiks maapinna taustalt kergesti nähtav olla, sest muidu töötab koer rohkem silmade kui ninaga. Toidupala suurus on oluline - ei või olla liiga väikesed ega liiga suured tükid. Kui toit on liiga suur, siis kulub kutsikal söömiseks väga palju aega ja kui toidupalad on liialt väikesed, võib kutsikas jäljel paaniliselt tormama hakata, väikseid palukesi taga ajades. Sobivad umbes pöidlaküüne suurused tükid.

Kuidas jälge toiduga maha panna, on koerajuhi enda valik. Jälje mahapanemist saab teha kahte moodi. Esimene moodus on liikuda otse näoga lõpu suunas ja kükitades toidupalasid jälje sisse asetades, teine moodus aga jälje lõpu suunas selg ees liikuda ja kummardades asetada toidu palad kohtadesse, kuhu ollakse jalaga peale astutud.

Toit tuleb paigutada sammudesse nii, et jälje alguse poole on toit kannas, siis liigub toit talla alla keskele ja mida rohkem jälje lõpu poole, asetatakse toidupala varvaste kohale. Sellisel moel õpib kutsikas nuusutama tervet jälge kannast varbani. Tuleb meeles pidada, et kutsikale jälge tehes ei tohiks sammud minna väga laiali. See oleneb kutsika suurusest, kuid sammud astutakse suhteliselt koos jalgadega - kahe jala vahe umbes 3-4 cm.

Jälge võib lõpetada "ruuduga" millega alustati ka kutsika jäljekoolitust. Jälje lõppu tallatakse 0,5 x 0,5 m pindalaga ruut, mille ulatuses puistatakse maha 30% allesjäänud toidust. Oluline on jälgida, et ükski toidupala ei satuks trambitud piirkonnast väljapoole. Kui koer jõuab ruuduni, siis tuleb lasta tal seal rahulikult süüa, teda silitades ja kiites. Kui kutsikas on rahulikult lõpuni söönud, tuleb ta sülle võtta sellisel momendil, kus huvi ruudu vastu on veel kõrge. Sellega tekib mälupilt, et nina kasutada on tore tegevus ja põllule või murule, kus jälg maas oli, jäi midagi huvitavat maha.

Jälje mahapanekut on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

2.2.10 Jäljele minek

Pärast mõningaid ruudu harjutusi peaks koeral välja kujunema refleks nuusutada ja kasutada oma nina, eriti veel, kui neid harjutusi tehti kutsika söögikordade ajal.

Tegevused jäävad samaks: kutsikas võetakse sülle ja liigutakse eelnevalt mahapandud jäljele. Jälje alguse saab meelde jätta mõne loodusliku objekti järgi või siis kasutades märgistusvahendit (jäljevaia).

Alguses tõstetakse koer mõni samm enne jälje algust maha ja vaadatakse, kas tal on huvi nina kasutada ja tööd teha. Kogu protsessi jooksul peab koerajuht jääma väga rahulikuks ja kannatlikuks. Kutsikaid on erinevaid: mõni taipab kiiresti, mõnel läheb natukene kauem aega, et aru saada mis temalt tahetakse.

Seejuures on hea, kui koeral on lühike rihm küljes ja ta harjub sellega. Rihmast veel mingisugust mõjutamist ega juhtimist ei toimu, vaid kummardutakse või laskutakse põlvele ja suunatakse kutsikat jäljel käega juhul, kui ta üritab sealt minema liikuda.

Kui aga kutsikas jääb jäljel veidi hätta, saab koerajuht oma käega talle konkurentsi pakkuda, imiteerides koera nina ja selliselt teda õigesse suunda juhtida.

Kui kutsikas toimetab jäljel iseseisvalt, võib teda rahuliku häälega kiita ja silitada, kinnitades sellega talle, et ta teeb kõike õigesti. Mitte mingil juhul ei tohi teda patsutada või energiliselt kiita, sest see soodustab kiirustamist ja jäljeajamistempo kasvab. Tuleb olla väga rahulik.

Peab meeles pidama, et koerajuht valib jäljeajamistempo, seega koolitada tuleb oma koera nii, et see tempo oleks aeglane ja rahulik, siis eksib koer vähem. Tempotõstmise harjutused aitavad hiljem kõik paika saada. Kui aga teha vale algkoolitus ja kutsikas hakkab jäljel tormama, on seda palju raskem ja koera jaoks stressirohke parandada. Seega tasa ja targu, kannatlikkus ja töökus viivad sihile.

Jäljeajamist on demonstreeritud ka töö juurde kuuluvas videos.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Essenson, A. 1985. Koer. Kirjastus Valgus. Tallinn

Fogle, B, Dr. 2005. Koeraomaniku käsiraamat. Kirjastus Varrak, Tallinn

Grandjean, D. 2005. Practical guide for Sporting &Working dogs. Printed in EEC-IAP

Kaimio,T. 2008. Kutsika kasvatamine. Kirjastus Varrak. Tallinn

Kaldenbach, J. 1998. K9 Scent Detection. Printed in Canada

Lageda, U. 2007. Loengukonspekt. Tallinn

Lageda, U. 2004. Loengukonspekt. Neeme

Oblikas, A. koduleheküIg www.sportkoer.ee. Välja otsitud 20.12.2013

Pryor, K. 2004. Klikkerkoolitus koertele. Kirjastus Atlex. Tartu

Radala, R. E- õppe materjal. Moodle õppekeskkond. Välja otsitud 13.01.2014

Sagur. Õ-M. 2004. Loengukonspekt. Neeme

Stejskal, M, S. 2013. Death, decomposition and detektor dogs. Kirjastus CRC Press Taylor and Francis Group

Zubkov, V.N Клуб служебного собаководства 1985 Издательство ДОСААФ Москва

Tsernjakova, T. koduleheküIg www.canis.ee. Välja otsitud 20.12.2013